

МОНГОЛ УЛСЫН ТӨСВИЙН ТӨЛӨВЛӨЛТ БА ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТ

Судлаач: Д. Баярмаа

Судлаачийн товч танилцуулга

Д. Баярмаа

Шинжлэх Ухаан, Технологийн Их Сургууль
Менежментийн сургууль
Эдийн засаг, санхүүгийн тэнхим
Ахлах багш, Доктор (Ph.D)

Судалгааны чиглэлүүд:

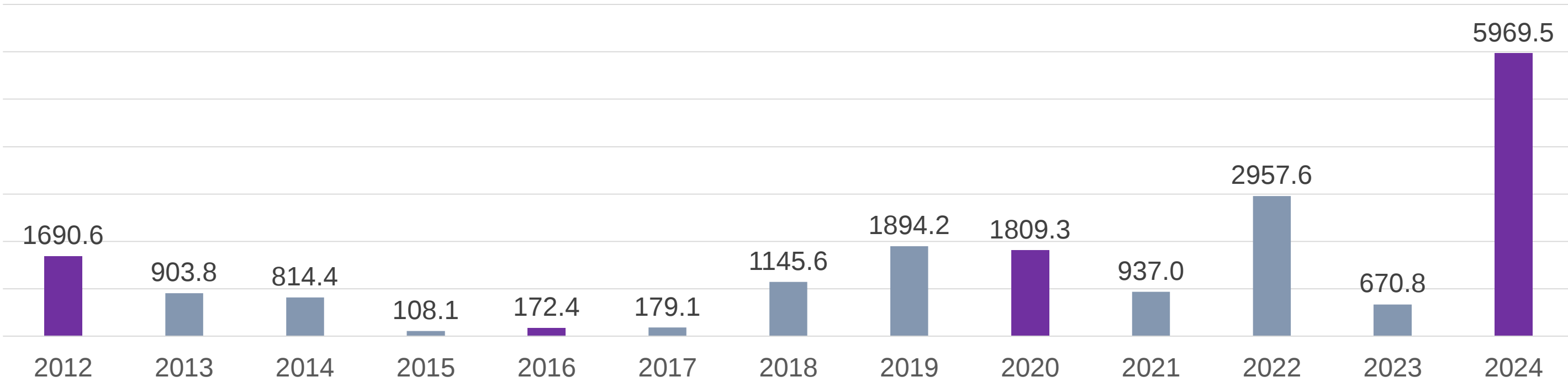
- Санхүүгийн менежмент
- Хөрөнгийн зах зээл
- ESG ба тогтвортой санхүүжилт
- Улсын төсөв

Холбоо барих:

Email: bayarmaadorjnaran@must.edu.mn

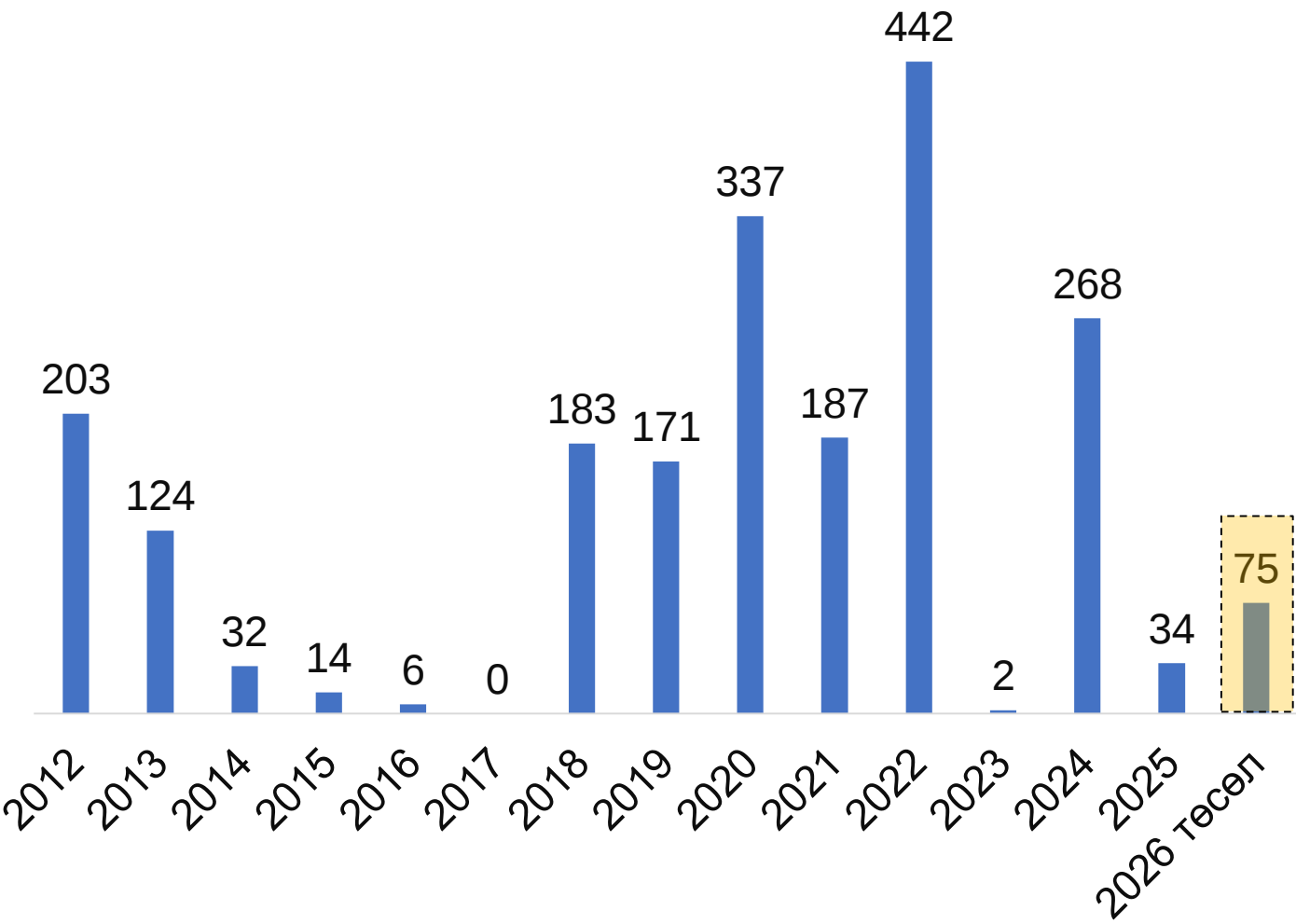
Монгол Улсын 2012-2024 оны төсвийн санхүүжилтээр шинээр хэрэгжихээр батлагдсан хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн нийт төсөвт өртөг (тэрбум төгрөг)

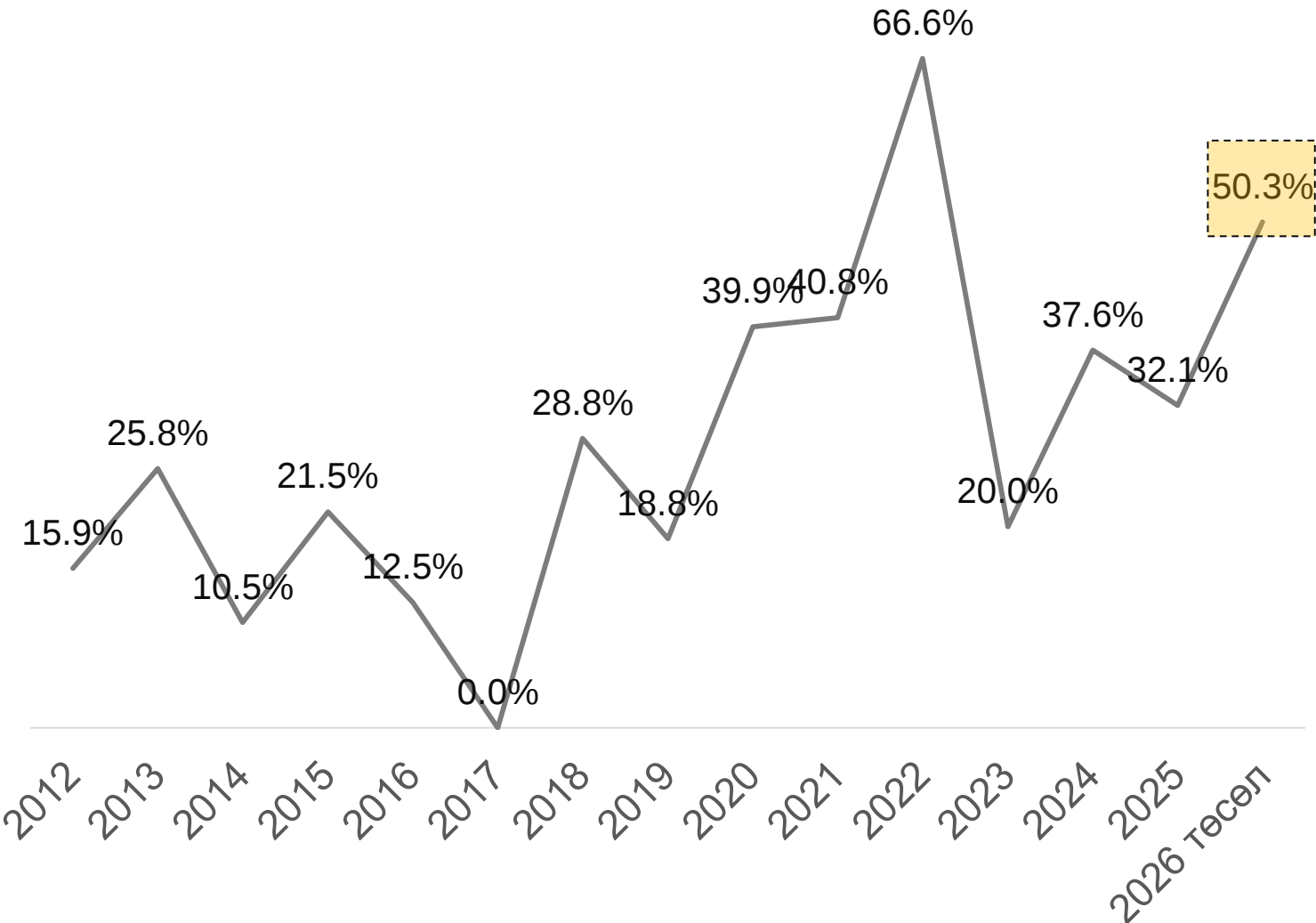
Эх сурвалж: Монгол Улсын 2012-2024 оны төсвийн тухай хууль

Шинээр хэрэгжүүлэх төслүүдийн эхний санхүүжилтийг хуулийн дагуу төлөвлөхгүй байна.

Санхүүжилтийн шаардлага хангаагүй төсөл,
арга хэмжээний тоо

Санхүүжилтийн шаардлага хангаагүй төсөл,
арга хэмжээний хувийн жин

Эх сурвалж: Монгол Улсын 2012-2024 оны төсвийн тухай хууль

*Төсвийн тухай хуулийн “29.3.5 Шинээр эхлэх барилга, байгууламж, хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх хугацаанд тэнцүү хуваарилсан хэмжээнээс багагүй байхаар тооцож, гурван жилд багтаан санхүүжүүлж, дуусгах” гэж заасан байдаг.

Төсвийн бодлого тогтворгүй, төсвийн тооцоолол бодитой бус байна.

Он	Төсвийн тодотгол хийгдсэн байдал	Тодотгол хийгдсэн хугацаа
2012	Хийгдээгүй	
2013	1 удаа	2013.10.25
2014	2 удаа	2014.05.23, 2014.12.18
2015	2 удаа	2015.01.23, 2015.10.30
2016	1 удаа	2016.09.09
2017	2 удаа	2017.04.14, 2017.10.26
2018	Хийгдээгүй	
2019	Хийгдээгүй	
2020	1 удаа	2020.08.28
2021	1 удаа	2021.07.07
2022	2 удаа	2022.01.31, 2022.04.29
2023	1 удаа	2023.06.16
2024	1 удаа	2024.08.30

Монгол Улс 2012 оноос хойш 2012, 2018, 2019 оныг эс тооцвол бүх онуудад 1-2 удаа төсвөө тодотгож ирсэн нь төсвийн бодлого тогтворгүй, төсвийн тооцоолол бодитой бус байсныг илтгэж байна. Тодруулбал, 2013, 2016, 2020, 2021, 2023, 2024 оны төсөвт тус бүр 1 удаа, 2014, 2015, 2017, 2022 оны төсөв 2 удаа тус тус тодотгол хийгджээ.

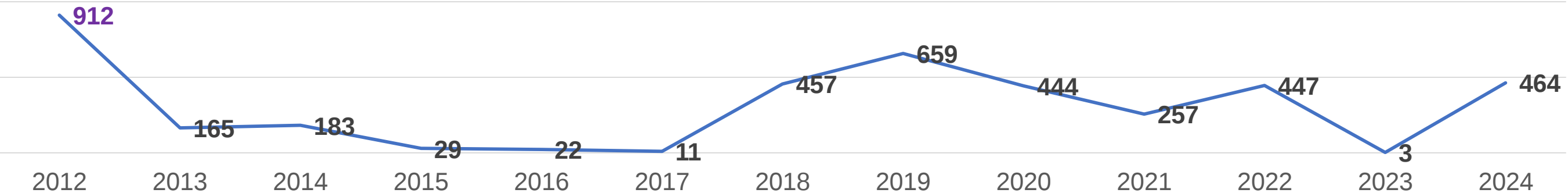
Монгол Улсын 2012-2024 оны төсвийн санхүүжилтээр шинээр хэрэгжихээр батлагдсан хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн эдийн засгийн ангилал (нийт төсөвт өртөгт эзлэх хувийн жин)

Эдийн засгийн ангилал	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Барилга байгууламж	86.3%	61.5%	81.0%	28.9%	30.1%	56.9%	84.6%	85.6%	85.3%	69.5%	88.8%	34.1%	85.7%
Их засвар	3.8%	16.5%	8.6%	35.2%	46.8%	18.3%	8.5%	6.7%	6.8%	6.1%	3.7%	5.3%	0.8%
Тоног төхөөрөмж	9.9%	14.4%	10.4%	36.0%	23.2%	24.8%	5.2%	7.5%	6.6%	22.9%	6.9%	54.6%	8.2%
ТЭЗҮ	0.0%	7.6%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	1.7%	0.2%	1.3%	1.5%	0.5%	6.0%	5.3%

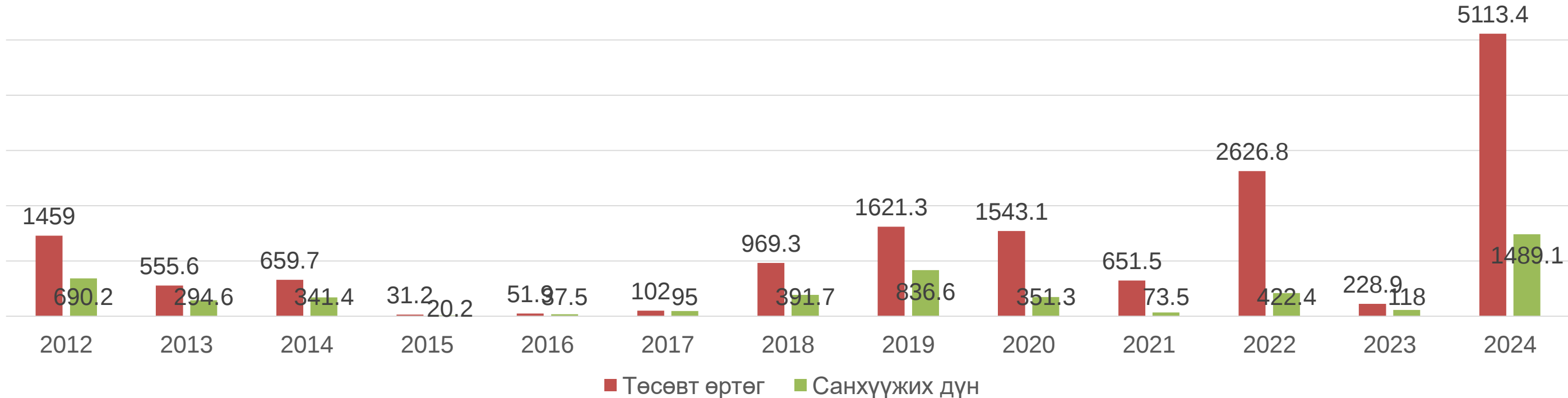
Эх сурвалж: Монгол Улсын 2012-2024 оны төсвийн тухай хууль

Монгол Улсын 2012-2024 оны төсвийн санхүүжилтээр шинээр хэрэгжихээр батлагдсан барилга байгууламжийн тоо, төсөвт өртөг, санхүүжих дүн (тэрбум төгрөг)

Монгол Улсын 2012-2024 оны төсвийн санхүүжилтээр шинээр хэрэгжихээр батлагдсан барилга байгууламжийн тоо

Монгол Улсын 2012-2024 оны төсвийн санхүүжилтээр шинээр хэрэгжихээр батлагдсан барилга байгууламжийн төсөвт өртөг, санхүүжих дүн (тэрбум төгрөг)

Эх сурвалж: Монгол Улсын 2012-2024 оны төсвийн тухай хууль

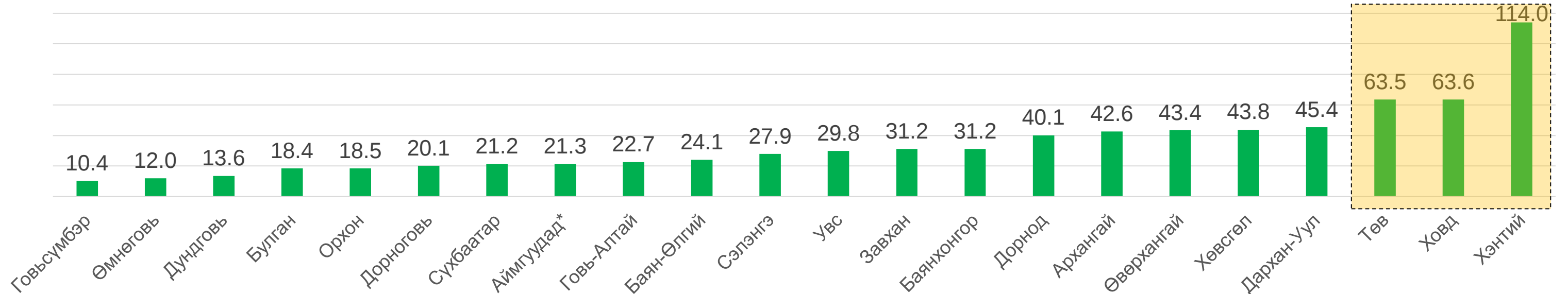
Шинээр хэрэгжих төсөл, арга хэмжээний нийт төсөвт өртгийн дийлэнх хувь эрчим хүч, зам тээвэр, барилга, хот байгуулалт, боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, эрүүл мэнд, хүнс хөдөө аж ахуй хөнгөн үйлдвэрлэлийн салбарт салбарт ногдож байна.

Салбар, ТЕЗ	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Дундаж
Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан	13.2%	5.4%	22.5%	29.6%	21.2%	15%	39.7%	31.7%	52%	27.8%	22.8%	0.0%	20.6%	23.2%
Зам тээвэр	36.2%	13.5%	17.7%	16.7%	44.2%	0.0%	9.4%	26.6%	8.8%	8.9%	28.1%	5.3%	27.9%	18.7%
Эрчим хүч	7.3%	6.6%	25.7%	1.9%	0.1%	45.9%	8.8%	4.9%	3.6%	2.8%	6.3%	20.6%	3.3%	10.6%
Барилга, хот байгуулалт	5.7%	26.6%	13.5%	0.0%	2.9%	1.1%	13.5%	7.8%	10.4%	12.2%	19.7%	0.0%	7.1%	9.3%
Эрүүл мэнд	6.0%	6.6%	4.3%	26.7%	9.1%	13.4%	7.6%	5.9%	5.9%	16.2%	6.6%	0.0%	6.7%	8.8%
Хүнс, хөдөө аж, ахуй, хөнгөн үйлдвэр	5.3%	0.0%	5.4%	0.2%	0.1%	11.2%	3.1%	1.3%	1.4%	4.1%	3.6%	0.0%	1.8%	2.9%
Сангийн сайд	2.5%	1.5%	2.7%	0.0%	0.0%	6.3%	6.1%	8.8%	4.2%	7.4%	2.5%	0.0%	9.8%	4.0%
Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд	2.3%	4.4%	0.6%	12.1%	3.9%	3.4%	5.2%	2.3%	2.0%	4.4%	3.0%	2.8%	2.3%	3.7%
Монгол улсын Ерөнхий сайд	7.8%	14.0%	1.1%	0.0%	4.7%	0.0%	0.5%	2.0%	5.5%	3.7%	1.1%	0.0%	0.0%	3.1%

Эх сурвалж: Монгол Улсын 2012-2024 оны төсвийн тухай хууль

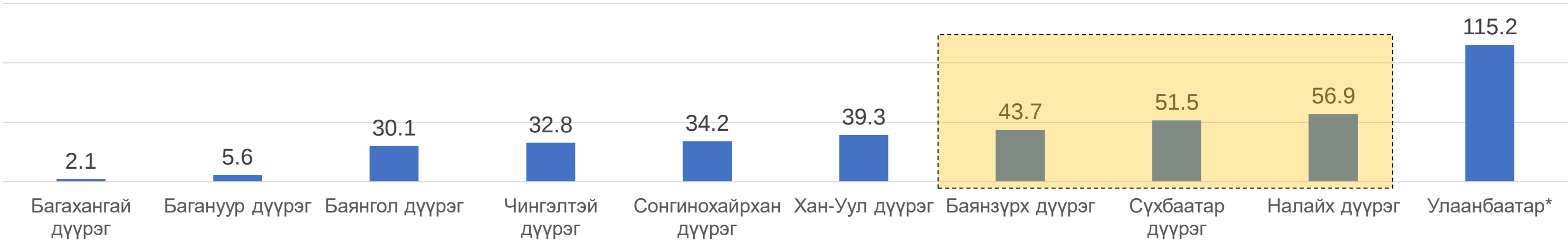
Шинээр хэрэгжих хөрөнгө оруулалтын төслүүдийг аймаг, дүүргүүдэд тэгш бус байдлаар төлөвлөж байна.

Монгол Улсын 2012-2024 оны төсвийн санхүүжилтээр аймгуудад шинээр хэрэгжихээр батлагдсан хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн жилийн дундаж төсөвт өртөг (тэрбум төгрөг)

* Аль аймагт хэрэгжихийг тодорхой зааж өгөөгүй, эсвэл хэд хэдэн аймагт хамт хэрэгжих хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн жилийн дундаж төсөвт өртгийг “Аймгуудад” гэсэн ангилалд тооцов.

Монгол Улсын 2012-2024 оны төсвийн санхүүжилтээр дүүргүүдэд шинээр хэрэгжихээр батлагдсан хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн жилийн дундаж төсөвт өртөг (тэрбум төгрөг)

* Аль дүүрэгт хэрэгжихийг тодорхой зааж өгөөгүй, эсвэл хэд хэдэн дүүрэгт болон Улаанбаатар хотын хэмжээнд хэрэгжих хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн жилийн дундаж төсөвт өртгийг “Улаанбаатар” гэсэн ангилалд тооцов.

Монгол Улсын 2012-2024 оны төсвийн санхүүжилтээр шинээр хэрэгжихээр батлагдсан барилга, байгууламжийн зарим төрлийн нийт төсөвт өртөг (тэрбум төгрөг)

Барилга, байгууламжийн төрөл	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Дундаж
Авто зам	220.0	0.0	102.8	0.0	0.0	0.0	54.8	399.8	90.1	62.4	829.6	0.0	141.8	146.3
Сургуулийн барилга, өргөтгөл, шинэчлэл	69.4	4.4	28.7	0.0	12.5	0.0	174.4	228.2	122.0	62.5	244.6	0.0	113.5	81.5
Цэцэрлэгийн барилга, өргөтгөл, шинэчлэл	26.6	1.9	24.5	7.8	0.7	3.5	150.4	132.6	75.9	48.1	142.3	0.0	103.3	55.2
Цахилгаан станц, цахилгаан хангамж, цахилгааны шугам сүлжээ	72.1	19.3	80.0	0.2	0.2	45.5	57.7	39.1	7.9	3.1	154.0	0.0	48.6	40.6
Инженерийн шугам сүлжээ	3.4	68.0	11.7	2.0	1.0	0.0	48.4	46.6	23.1	5.2	192.8	0.0	20.3	32.5
Дулааны станц, дулаан хангамж, дулааны шугам сүлжээ	49.9	33.0	115.3	0.0	0.0	32.3	39.4	1.2	55.8	11.0	14.1	0.0	16.2	28.3
Эрүүл мэндийн төвийн барилга	3.4	11.4	4.8	0.0	0.0	0.0	24.9	40.6	21.0	13.3	111.6	0.0	40.5	20.9
Спортын заал, ордон, төв, цогцолборын барилга	21.5	17.1	14.9	0.9	0.5	0.2	25.9	64.3	25.3	29.5	19.8	0.0	46.6	20.5
Соёлын ордон, төв, цогцолборын барилга	19.6	0.3	6.3	2.5	0.0	0.0	37.6	58.3	21.6	17.4	11.3	0.0	48.6	17.2
Эмнэлгийн барилга, өргөтгөл, шинэчлэл	22.3	1.5	3.1	2.4	2.1	0.0	33.4	56.0	33.6	13.3	33.3	0.0	16.2	16.7
Сургуулийн дотуур байрны барилга, өргөтгөл, шинэчлэл	23.4	0.0	5.1	1.9	0.0	0.0	21.7	41.9	16.5	9.4	56.8	0.0	36.5	16.4
Цэвэр, бохир усны шугам сүлжээ	27.8	19.4	0.0	1.5	0.0	0.0	0.0	12.5	3.8	26.7	50.0	0.0	12.2	11.8
Сургууль, цэцэрлэгийн цогцолборын барилга	1.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	10.3	22.1	41.4	3.3	56.9	0.0	0.0	10.4

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт эдийн засгийн өсөлтийг дэмжиж чадахгүй байна.

Онолын ойлголтууд

- Keynesian Theory
- Public Investment Multiplier Effect
- Endogenous Growth Theory
- Public Capital Theory
- Neoclassical Growth Model
- Fiscal Policy Transmission Mechanism...

Regression Analysis

Predictor	Coefficient	Estimate	Standard Error	t-statistic	p-value
Constant	β_0	4.661	2.3649	1.9709	0.0962
Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны салбарын төсвийн хөрөнгө оруулалт	β_1	-0.012	0.0056	-2.1539	0.0747
Зам тээврийн салбарын төсвийн хөрөнгө оруулалт	β_2	0.006	0.0072	0.8403	0.4329
Эрчим хүчний салбарын төсвийн хөрөнгө оруулалт	β_3	0.0292	0.025	1.1695	0.2866
Барилга, хот байгуулалтын салбарын төсвийн хөрөнгө оруулалт	β_4	0.0031	0.0111	0.2809	0.7882
Эрүүл мэндийн салбарын төсвийн хөрөнгө оруулалт	β_5	-0.0016	0.0368	-0.043	0.9671
Хүнс, хөдөө аж, ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарын төсвийн хөрөнгө оруулалт	β_6	-0.006	0.061	-0.0978	0.9253

2012–2024 оны өгөгдөлд хийсэн олон хувьсагчтай регрессийн шинжилгээгээр ДНБ-ийн өсөлт гол салбарууд дахь шинээр хэрэгжсэн төсвийн хөрөнгө оруулалтын хэмжээ ДНБ-ийн өсөлтийг статистикийн хувьд ач холбогдолтойгоор тайлбарлаж чадахгүй байна. Загварын F-test утга ($p=0.2736$) нь загвар бүхэлдээ ДНБ-ийн өсөлтийг тайлбарлаж чадахгүй байгааг харуулсан бөгөөд аль ч салбарын хөрөнгө оруулалтын коэффициент 5%-ийн статистикийн ач холбогдолтой түвшинд хүрээгүй. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт нь эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих хэрэгсэл болж чадахгүй байна.

R-Squared:	$r^2=0.626$
Adjusted R-Squared:	$r^2_{adj}=0.2519$
Residual Standard Error:	3.8736 on 6 degrees of freedom.
Overall F-statistic:	1.6736 on 6 and 6 degrees of freedom.
Overall p-value:	0.2736

ТОЙМ ДҮГНЭЛТ

- Монгол Улсын 2012-2024 оны төсвийн тухай хуульд тусгагдсан хөрөнгө оруулалтын төслийн төлөвлөлтийг судлахад сонгуулийн жилүүд болох 2012, 2020, 2024 онуудад шинээр хэрэгжих хөрөнгө оруулалтын төслийн тоо, нийт төсөвт өртөг нэмэгдэх хандлага ажиглагдаж байна.
- 2012-2024 онд улсын төсвийн санхүүжилтээр шинээр хэрэгжихээр батлагдсан хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн эхний санхүүжилтийг хуулийн дагуу төлөвлөөгүй буюу санхүүжилтийн шаардлага хангаагүй төслийн тоо олон байна.
- Монгол Улс 2012 оноос хойш 2012, 2018, 2019 оныг эс тооцвол бүх онуудад 1-2 удаа төсвөө тодотгож ирсэн нь төсвийн бодлого тогтворгүй, төсвийн тооцоолол бодитой бус байсныг илтгэж байна.
- 2012-2024 онд шинээр хэрэгжих хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн нийт төсөвт өртгийн дийлэнх хувь боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, зам тээвэр, эрчим хүч барилга, хот байгуулалт, эрүүл мэнд, хүнс хөдөө аж ахуй хөнгөн үйлдвэрлэлийн салбарт ногдож байна. Мөн Сангийн сайд, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд, Монгол улсын Ерөнхий сайд нарын багцад шинээр хэрэгжих хөрөнгө оруулалтын төслүүд олон багтжээ. Гэвч эдгээр салбар, төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын хувийн жин 2012-2024 онд ихээхэн хэлбэлзэлтэй байна.
- Шинээр хэрэгжих хөрөнгө оруулалтын төслүүдийг аймгуудад тэгш бус байдлаар төлөвлөж байна.
- 2012-2024 онд шинээр хэрэгжсэн авто замын төслийн төсөвт өртөг хамгийн өндөр байна.
- Сонгуулийн жилүүдэд УИХ-аас төсвийн төслийг хэлэлцэх явцдаа хөрөнгө оруулалтын төслийг нэмэх байдал ажиглагддаг.
- Судалгааны үр дүн нь улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт эдийн засгийн өсөлтөд богино хугацаанд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлээгүйг харуулж байгаа тул хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн чанар, сонголт, үр ашгийг сайжруулах, стратегийн өндөр өгөөжтэй салбарууд руу чиглүүлэх, хэрэгжилтийн хяналт-шинжилгээний тогтолцоог бэхжүүлэх, мөн хувийн хэвшил болон гадаадын хөрөнгө оруулалтын оролцоог нэмэгдүүлэх шаардлагатай.

АНХААРАЛ ХАНДУУЛСАНД БАЯРЛАЛАА